

Marzena MRUK

Uniwersytet Łódzki

Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych,

Katedra Teorii Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa

marzena.mruk@wsmip.uni.lodz.pl

<https://orcid.org/0000-0002-3529-0365>

<https://doi.org/10.34739/dsd.2025.01.06>

GEPOLITYCZNE KONSEKWENCJE UPADKU REŻIMU

BASZARA AL-ASADA W SYRII DLA ISLAMSKIEJ REPUBLIKI IRANU

ABSTRAKT: Celem artykułu jest analiza konsekwencji wydarzeń z grudnia 2024 roku, czyli obalenia reżimu Baszara al-Asada przez siły rebelianckie i przejęcie przez nie władzy w Syrii dla polityki bezpieczeństwa Islamskiej Republiki Iranu. Syrię i Iran łączy wieloletni sojusz oparty na wspólnym przeciwdziałaniu wpływom Stanów Zjednoczonych w regionie Bliskiego Wschodu oraz agresywnej polityce wobec Izraela. Syria przez lata stanowiła trzon idei określanej jako Oś oporu, która obok Syrii i Iranu obejmuje także libański Hezbollah, szyickie milicje w Iraku oraz jemeńskich rebeliantów Huti. Upadek reżimu Asada pod koniec 2024 roku wstrząsnął bliskowschodnim systemem bezpieczeństwa, w tym przyczynił się do osłabienia pozycji Iranu w regionie, a tym samym wymusił na Teheranie szukanie nowych rozwiązań i konieczność uregulowania relacji z nowym rządem syryjskim. W artykule został przedstawiony zarówno zarys zaangażowania Islamskiej Republiki Iranu w syryjską wojnę domową, jak i stanowisko władz irańskich wobec wydarzeń z grudnia 2024 roku oraz podejście nowego rządu w Damaszku wobec potencjalnej współpracy w Iranem.

SŁOWA KLUCZOWE: Syria, Iran, Oś oporu, system międzynarodowy, bezpieczeństwo

GEPOLITICAL CONSEQUENCES OF THE FALL OF BASHAR AL-ASSAD'S REGIME IN SYRIA FOR THE ISLAMIC REPUBLIC OF IRAN

ABSTRACT: The aim of the article is to analyze the consequences of the events of December 2024, i.e. the overthrow of the Bashar al-Assad regime by rebel forces and their seizure of power in Syria, for the security policy of the Islamic Republic of Iran. Syria and Iran are linked by a long-standing alliance based on countering the geographic influence of the United States and its aggressive policy towards Israel. For years, Syria has been the core of an idea known as the Axis of Resistance, which, in addition to Syria and Iran, also includes Lebanon's Hezbollah, Iraqi Shiite militias and Yemen's Houthi rebels. The fall of the Assad regime at the end of 2024 shook the Middle Eastern security system, including contributing to the decline of Iran's position in the region, and thus forcing Tehran to seek new solutions and regulate relations with the new Syrian government. The article presents a description of the Islamic Republic of Iran in the Syrian civil war, as well as the position of the Iranian authorities towards the events of December 2024 and the presentation of a new order in Damascus towards the threat of cooperation in Iran.

KEYWORDS: Syria, Iran, Axis of resistance, international system, security

WPROWADZENIE

Reżim w Damaszku od 1979 roku był głównym arabskim sojusznikiem islamistycznego reżimu w Teheranie, zarówno w zakresie polityki antyamerykańskiej, jak i antyizraelskiej. Syria, jako jedyne państwo arabskie, wsparła Iran podczas wojny iracko-irańskiej w latach 1980-1989, a jednocześnie jest miejscem tranzytu irańskiej broni dla Hezbollahu¹. Arabska Wiosna i początek wojny domowej w Syrii w 2011 roku stanowiły ogromne wyzwanie dla polityki bezpieczeństwa Islamskiej Republiki Iranu. Dla Iranu wojna w Syrii była elementem wojny zastępczej z Arabią Saudyjską o prymat w świecie arabsko-muzułmańskim i stworzenia Osi oporu². Upadek reżimu Baszara al-Asada rozpoczął nową erę w polityce bezpieczeństwa Iranu i całego Bliskiego Wschodu oraz spowodował, że regionalna rywalizacja o dominację rozpoczęła się na nowo.

Celem artykułu jest analiza konsekwencji wydarzeń z grudnia 2024 roku, czyli obalenia reżimu Baszara al-Asada przez siły rebelianckie i przejęcie przez nie władzy w Syrii dla polityki bezpieczeństwa Islamskiej Republiki Iranu. Ponadto celem artykułu jest wskazanie stanowiska Islamskiej Republiki Iranu wobec zmieniającej się sytuacji wewnętrznej i międzynarodowej w Syrii oraz odpowiedzenie na następujące pytania badawcze: Jak Iran zareagował na zmianę władz państwowych w Syrii? Jak będzie mogła się kształtować przyszłość stosunków irańsko-syryjskich oraz jakie są perspektywy funkcjonowania Osi oporu?

Rozwiązanie przyjętego problemu badawczego zostało przeprowadzone z wykorzystaniem szeregu metod badawczych. Kluczową dla zrozumienia istoty podejmowanego w pracy tematu okazała się metoda instytucjonalno-prawna oraz pewne elementy metody decyzyjnej. Wykorzystanie metody instytucjonalno-prawnej okazało się niezwykle pomocne w przeprowadzeniu analizy aktywności instytucji politycznych w Islamskiej Republice Iranu, w szczególności w kontekście strategii polityki bezpieczeństwa wobec Syrii. Z kolei metoda decyzyjna umożliwiła wyjaśnienie w sposób uporządkowany decyzji politycznych podjętych przez władze Islamskiej Republiki Iranu w sferze polityki bezpieczeństwa wobec Syrii. Odwołano się także do analizy historycznej, która pozwoliła omówić uwarunkowania polityki bezpieczeństwa Islamskiej Republiki Iranu w kontekście historycznym, tj. działań Teheranu w drugiej dekadzie XXI wieku. W pracy wykorzystano także kilka innych metod badawczych, jak analizę i krytykę piśmiennictwa i źródeł, a także syntezę i metodę prognostyczną. W pracy wykorzystano także szereg źródeł, zarówno polsko-, jak i anglojęzycznych, co umożliwiło przedstawienie różnych stanowisk wobec analizowanego problemu badawczego.

¹ Relacje irańsko-syryjskie do 2011 roku. Vide: N. Bahlawan, *Arabska Wiosna w Syrii i jej reperkusje w regionie Bliskiego Wschodu*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2012, nr 1, s. 169.; A.H. Al Eed Al-Moussawi, *Iran and the Syrian Crisis*, „Journal of US-China Public Administration” 2017, nr 14, s. 140.; K. Sawiński, *Konflikt syryjski: od „kontrolowanego chaosu” do „wojny IV generacji”*, [w:] R. Potocki, M. Piskorowski, W. Hładkiewicz (red.), *Fale Tunisami. Kontestacja arabska w latach 2010-2013*, Warszawa 2014, s. 158.

² W. Lizak, *Bliski Wschód: na drodze do nowego porządku międzynarodowego*, „Rocznik Strategiczny 2017/2018” 2018, s. 268.; M. Świech-Szczepańska, *Polityka regionalna Arabii Saudyjskiej w kontekście Arabskiej Wiosny*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2012, nr 1, s. 212.

IRAN WOBEC WOJNY DOMOWEJ W SYRII (2011-2024)

Od początku Arabskiej Wiosny reżim w Teheranie obserwował sytuację w Syrii. Wyjątkowość wojny w Syrii dla irańskiej polityki bezpieczeństwa i całego regionalnego systemu bezpieczeństwa wynikała z czterech przesłanek. Po pierwsze, w konflikcie brały bezpośredni udział regionalne i ponadregionalne siły, które przy wykorzystaniu środków politycznych, militarnych i gospodarczych próbowały wpłynąć na sytuację wewnętrzną państwa objętego działaniami zbrojnymi, co miało odzwierciedlenie w powstaniu przeciwstawnych obozów: Iran-Rosja-Turcja oraz Stany Zjednoczone-państwa arabskie. Syria była określana jako „złoty pierścień oporu przeciwko Izraelowi” oraz jako jeden z irańskich ostanów, a władze irańskie uważały, że jeśli Iran nie będzie w stanie obronić Syrii, to w przyszłości nie zdoła obronić reżimu w Teheranie³. Po drugie, destrukcyjna rola podmiotów niepaństwowych, przede wszystkim milicji i grup paramilitarnych. W wielu przypadkach doszło do zatarcia granicy między podmiotami wewnętrznymi a zewnętrznymi. Po trzecie, duża ilość zewnętrznych sił biorących udział w konflikcie, wśród których można wymienić: Hezbollah, tzw. Państwo Islamskie, Al-Kaidę czy państwa regionu, ale i globalne mocarstwa. Spowodowało to przekształcenie niewielkiego arabskiego państwa w międzynarodowe pole walki, na którym każdy podmiot reprezentował swoje interesy. Po czwarte, sposób prowadzenia działań wojennych. Podczas trwającego od 2011 roku konfliktu w Syrii zostały wykorzystane różne rodzaje broni, w tym broń chemiczna. Ponadto odnotowano liczne zbrodnie wojenne, w tym czystki etniczne, masakry ludności cywilnej, tortury czy odcięcie dopływu pomocy humanitarnej⁴.

Kluczowe ze strony Iranu było to, że od 2012 roku na terenie Syrii zaczęli działać aktywnie oficerowie Korpusu Strażników Rewolucji Islamskiej (IRGC), którzy odpowiadali za prowadzenie działań z zakresu szkoleń oraz doradztwa, ale nie uczestniczyli w działaniach zbrojnych. Wojna domowa w Syrii stała się jednocześnie pierwszym egzaminem dla zdolności IRGC oraz jego użyteczności politycznej. Na przełomie 2012 i 2013 roku wzrosła aktywność elitarnych jednostek Kuds. Brały one udział w uformowaniu prorządowej, paramilitarnej organizacji Narodowych Sił Obrony, które były finansowane przez rząd Iranu⁵.

W ramach wsparcia dla reżimu Baszszara al-Asada w Syrii walczył wspierany przez Iran Hezbollah⁶. Informację o pobycie na terytorium syryjskim libańskich bojowników przekazano, gdy w październiku 2012 roku podczas ataku raketowego zginęło kilku z nich. Miało to stanowić dowód, że Hezbollah ma za główne zadanie powstrzymywać dostawy broni dla sił opozycji⁷. Działając w Syrii, realizował zadania stawiane mu przez Teheran i Damaszek, przez co

³ K. Sadjadpour, *Iran's Unwavering Support to Assad's Syria*, „CTC Sentinel” 2013, nr 6, s. 11-12.

⁴ B. Balcerowicz, K. Pronińska, *Dynamika i intensywność bliskowschodnich i afrykańskich konfliktów zbrojnych w 2016 roku*, „Rocznik Strategiczny 2016/2017” 2017, s. 89; R.G. Khouri, *The implications of the syrian war for new regional orders in the Middle East*, „MENARA Working Papers” 2018, nr 12, s. 3-4.

⁵ M. Piskorowski, *Zasoby stron konfliktu syryjskiego i ich dynamika w latach 2011-2013*, [w:] R. Potocki, M. Piskorowski, W. Hładkiewicz (red.), *Fale Tunisi. Kontestacja arabska w latach 2010-2013*, Warszawa 2014, s. 218.

⁶ R. Czulda, *Polityka Iranu - ciągle bez przełomu w relacjach z zachodem*, „Rocznik Strategiczny 2014/2015” 2015, s. 366.

⁷ M. Piskorowski, *Zasoby stron konfliktu syryjskiego...*, op. cit., s. 218.

można uznać, że bronił swojego protektora i łącznika. Hezbollah walczył też przeciwko sunnickim organizacjom, które miały możliwości utworzenia sunnickiego państwa w Iraku i Syrii. Poprzez udział w wojnie w Syrii chciał utrzymać swoją pozycję w Libanie oraz zwiększyć obecność w Syrii, zwłaszcza na wzgórzach Golan, by stworzyć z nich kolejny front w przypadku potencjalnego konfliktu z Izraelem⁸. Iran rekrutował do walki w Syrii ochotników spoza obszaru Bliskiego Wschodu, głównie z Afganistanu, przede wszystkim spośród uchodźców oraz szyitów z Pakistanu.

Od początku prezydentury Hassana Rouhaniego w 2013 roku wskazywano, że Iran będzie dążył do wycofania swoich sił z Syrii. Rouhani potwierdził na początku swojej pierwszej kadencji, że rozwiązanie konfliktu zbrojnego w Syrii nie ma na celu utrzymania przy władzy reżimu Baszara al-Asada, ale stworzenie silnego państwa syryjskiego, które będzie zdolne do walki z terroryzmem. Zwrócił uwagę, że cała społeczność międzynarodowa powinna podjąć wspólne wysiłki na rzecz zakończenia aktów terrorystycznych w Syrii oraz przywrócenia pokoju i stabilności na Bliskim Wschodzie⁹. Islamska Republika Iranu opowiadała się za politycznym porozumieniem w sprawie regulacji kryzysu syryjskiego, które miałyby być oparte na czterech głównych punktach: natychmiastowym zawieszeniu broni; konstytucyjnych reformach, mających zapewnić ochronę mniejszości w Syrii; wolnych i nadzorowanych przez społeczność międzynarodową wyborach; oraz utworzeniu rządu jedności narodowej opartego o nowe instytucje konstytucyjne¹⁰. Spośród Irańczyków kluczową rolę w prowadzeniu działań zbrojnych w Syrii odegrał generał brygady IRGC Hosejn Hamadani, poległy podczas bitwy pod Aleppo 9 października 2015 roku, a następnie Kassem Sulejmani, który koordynował ofensywę przeciwko tzw. Państwu Islamskiemu oraz syryjskim rebeliantom, a także nieoficjalnie rosyjską ofensywę powietrzną. Siły pod przywództwem Sulejmaniego współpracujące z syryjskimi siłami odbiły Aleppo w 2016 roku. Do największych sukcesów Teheranu w Syrii można zaliczyć to, że zdołał zbudować nieformalne przywództwo nad syryjskimi szyitami i alawitami. Umocnienie pozycji Iranu w Syrii spowodowało, że władze w Damaszku musiały zacząć liczyć się z Teheranem, pamiętając o tym, że liczne oddziały irańskie oraz te z nimi współpracujące – głównie oddziały szyickie pochodzące z odrębnych kulturowo regionów, takich jak Afganistan czy Pakistan – znajdują się pod wyłączną kontrolą Iranu, a władze syryjskie nie mają na nie

⁸ K. Domeracki, *Hezbollah i jego wpływ na bezpieczeństwo międzynarodowe*, Warszawa 2018, s. 71; J. Raubo, *Umiejędźnawarodowiony konflikt w Syrii oraz jego implikacje regionalne*, [w:] P. Osiewicz (red.), *Stosunki międzynarodowe w regionie Bliskiego Wschodu. Uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne*, Warszawa 2016, s. 438.

⁹ Zaangażowanie ONZ w wojnę w Syrii. Vide: P. Grzebyk, *Narody Zjednoczone stale spóźnione walczą o efektywność – Rada Bezpieczeństwa w akcji*, „Rocznik Strategiczny 2013/2014” 2014, s. 107-108; S. Akbarzadeh, D Conduit, *Charting a New Course? Testing Rouhani's Foreign Policy Agency in the Iran-Syria Relationship*, [w:] S. Akbarzadeh (red.), *Iran in the world: president Rouhani's foreign policy*, Basingstoke 2016, s. 139-145; M. Lakomy, *Wojna domowa w Syrii (2011-)*, [w:] K. Czornik, M. Lakomy (red.), *Konflikty zbrojne na Bliskim Wschodzie i w Afryce w drugiej dekadzie XXI wieku. Przebieg-uwarunkowania-implikacje*, Katowice 2018, s. 55.

¹⁰ A. Ansari, A.B. Tabrizi, *The View From Tehran*, [w:] A.B. Tabrizi, R. Pantucci (red.), *Understanding Iran's Role in the Syrian Conflict*, London 2016, s. 6.

żadnego wpływu i możliwości nacisku¹¹. Pokazuje to, że oficjalne zapewnienia, że zaangażowanie Iranu w wojnę domową w Syrii wyłącznie w celu ochrony ważnych dla szyitów miejsc kultu religijnego jest kłamstwem¹².

29 grudnia 2016 roku zostało zawarte porozumienie o zawieszeniu broni między syryjskim rządem a ugrupowaniami opozycyjnymi, którego gwarantem miały być Turcja i Rosja, a Iran był sygnatariuszem¹³. 4 maja 2017 roku Iran, Rosja i Turcja podpisały w Astanie memorandum o przekształceniu terenów znajdujących się pod kontrolą sunnickiej opozycji w tzw. obszar deeskalacji. Podjęto decyzję o wstrzymaniu wszelkich działań zbrojnych oraz stworzeniu stref bezpieczeństwa na terenach granicznych tych obszarów, które miały być kontrolowane przez Teheran, Moskwę i Ankarę. Do 4 czerwca 2017 roku miały zostać wyznaczone granice tych stref. Propozycja ta została przyjęta przez rząd Syrii przy równoczesnym odrzuceniu jej przez wszystkie ugrupowania opozycyjne biorące udział w konflikcie. Do realizacji memorandum jednak nie doszło, co wynikało z nagłej modyfikacji polityki Rosji, która zmieniła swoje zdanie wobec roli Kurdów w konflikcie syryjskim oraz decyzji Syryjskich Sił Demokratycznych o blokadzie szlaku biegnącego z Iranu w kierunku Morza Śródziemnego przez teren Iraku i Syrii. Kilku członków administracji Donalda Trumpa wskazało w 2018 roku, że opracowano nową strategię wobec Syrii, która miała na celu usunięcie sił irańskich oraz bojówek związanych z Teheranem¹⁴. Ponadto Iran został wykluczony z rozmów w Stambule w październiku 2018 roku. Najczęściej zadawanym pytaniem w związku z nieobecnością Iranu była wątpliwość, co do obecności Niemiec i Francji. Niemcy uczestniczyły w spotkaniu w celu omówienia przyszłości uchodźców syryjskich, ponieważ Republika Federalna Niemiec stała się jednym z najczęściej obieranych kierunków emigracji Syryjczyków po 2011 roku. Z kolei obecność prezydenta Emmanuella Macrona była uzasadniona tym, że siły francuskie brały aktywny udział w koalicji międzynarodowej skierowanej przeciwko tzw. Państwu Islamskiemu. Ponadto Francja posiada bazę wojskową w Ain Al. Arab¹⁵. Usunięcie Iranu z terytorium Syrii miało być oparte na finansowej i gospodarczej presji oraz zwiększeniu pomocy dla obszarów, na których irańskie firmy zapowiedziały odbudowę infrastruktury¹⁶.

W międzyczasie napięcia wewnętrzne wciąż były odczuwalne. Pomimo iż w 2020 roku Baszar al-Asad rozpoczął procedurę normalizacji stosunków z większością państw arabskich, które brały pośredni udział w syryjskiej wojnie domowej poprzez udzielanie wsparcia poszczególnym podmiotom niepaństwowym, konflikt nadal trwał i nic nie zapowiadało, by sytuacja

¹¹ Y. Bodansky, *The Evolution of Russian, Syrian, and Iranian Actions Against the Jihadist Movements and Turkish-U.S. Responses*, „ISPSW Strategy Series: Focus on Defense and International Security” 2016, nr 394, s. 10; T. Otłowski, *Co dalej z Syrią?*, „Pulaski Policy Papers” 2018, nr 5, s. 5-6.

¹² R. Czulda, *Upadek Syrii czyli bolesny cios dla Iranu*, Grudzień 10, 2024, <https://defence24.pl/geopolityka/upadek-syrii-czyli-bolesny-cios-dla-iranu> (02.04.2025).

¹³ B. Balcerowicz, *Wojny w Syrii, Iraku, Afganistanie*, „Rocznik Strategiczny 2017/2018” 2018, s. 118.

¹⁴ A. Martofel, *Zaangażowanie Federacji Rosyjskiej w Syrii, a kwestia kurdyjska (The Russian Federation's engagement in Syria and the Kurdish issue)*, „Fritillaria Kurdica. Bulletin of Kurdish Studies” 2017, nr 18, s. 25-26.

¹⁵ Ibidem, s. 25-26.

¹⁶ *Iran Case File*, October, 2018, <https://rasanah-iiis.org/english/wp-content/uploads/sites/2/2018/11/Iran-Case-File-Oct-2018.pdf> (03.04.2025), s. 30.

miała się zmienić. Problemem nadal pozostawała duża liczba podmiotów walczących na syryjskim teatrze wojny, gdzie obok rządowej Syryjskiej Armii Arabskiej należy wymienić Hajat Tahrir asz-Szam, które jest ugrupowaniem wywodzącym się z Dżabhat an-Nusra, Syryjską Armię Narodową, która działała dzięki wsparciu ze strony Turcji, a także Syryjskie Siły Demokratyczne, czyli jednostki kurdyjskie¹⁷. Taka liczba aktywnych aktorów jasno wskazywała, że wojna nie zakończy się w najbliższym czasie i tym samym nie dojdzie do wycofania się Iranu (ale i Rosji) ze wsparcia udzielanego Asadowi.

Należy w tym miejscu podkreślić, że Iran nigdy nie posiadał planu wyjścia z Syrii. Jeśli zdecydowałby się na całkowite wycofanie lub na wycofanie zdecydowanej większości sił, istniało wysokie prawdopodobieństwo, że reżim Asada upadnie. Dalsze pozostanie w Syrii byłoby z kolei bardzo kosztowne i mogłoby trwać kilka lat. Pomimo początkowo minimalnego zaangażowania Iranu w wojnę domową w Syrii, Teheran został z czasem wciągnięty w przedłużający się konflikt zbrojny.

UPADEK REŻIMU ASADA I REGIONALNE KONSEKWENCJE DLA ISLAMSKIEJ REPUBLIKI IRANU

Jeszcze przed upadkiem reżimu Asada wskazywano na trzy potencjalne scenariusze dotyczące przyszłości irańskiego zaangażowania w wojnę domową w Syrii. Pierwszy oznaczałby utrzymanie się przy władzy Asada. Jeśli Baszar al-Asad przetrwałby na stanowisku, to byłby w stanie chronić tylko podstawowe interesy Teheranu i nie byłby już tak przydatnym sojusznikiem, gdyż Syria wymagałaby pomocy, by uniknąć upadku państwa. Był to jednak najbardziej optymistyczny scenariusz z perspektywy Teheranu, który umożliwiłby dalsze ingerowanie w sprawy syryjskie. Drugim, mniej korzystnym dla Teheranu scenariuszem, byłoby wprowadzenie w Damaszku formy „asadyzmu bez Asada”, czyli powołanie rządu bez al-Asada, ale takiego, który posiadałby cechy charakterystyczne dla rządów sprzed 2011 roku, w tym partnerstwo z Teheranem. Trzeci scenariusz stanowił najgorsze rozwiązanie z perspektywy Iranu, czyli upadek reżimu Asada i stworzenie nowego, proamerykańskiego i prosaudyjskiego rządu, co połowicznie się wydarzyło¹⁸.

27 listopada 2024 roku syryjscy rebelianci, na czele których stała organizacja Hajat Tahrir asz-Szam rozpoczęli ofensywę. Dowódcy opozycyjni zakładali, że operacja zakończy się sukcesem sił antyrządowych, pomimo iż reżim Baszara al-Asada nawet w najkrwawszych momentach wojny domowej w Syrii pozostawał przy władzy. W praktyce zaledwie 11 dni wystarczyło siłom opozycyjnym, by 8 grudnia 2024 roku ogłosić sukces i przejęcie władzy w Syrii¹⁹. Jak zatem zareagowały władze irańskie na zmianę władzy w Syrii? Najwyższy Przywódca potępił

¹⁷ W. Repetowicz, *Kto stoi za eskalacją w Syrii [ANALIZA]*, Grudzień 4, 2024, <https://defence24.pl/geopolityka/kto-stoi-za-eskalacja-w-syrii-analiza> (02.04.2025).

¹⁸ T. Juneau, *Iran's costly intervention in Syria: A pyrrhic victory*, „Mediterranean Politics” 2020, nr 25, s. 29.

¹⁹ M.A. Budiman, *How Syria Fell and What's Next for Iran's Axis of Resistance*, December 31, 2024, <https://modern外交.eu/2024/12/31/how-syria-fell-and-whats-next-for-irans-axis-of-resistance/> (04.04.2025).

wydarzenia w Syrii i w charakterystyczny dla siebie sposób określił je jako zorganizowany przez wrogów spisek, co miało podtrzymać wizerunek Iranu jako regionalnej potęgi²⁰. Z kolei prezydent Iranu, Masud Pezeszkijan stwierdził, że naród syryjski powinien samodzielnie zdecydować o przyszłości politycznej swojego państwa. Podobne stanowisko wyraziło Ministerstwo Spraw Zagranicznych Islamskiej Republiki Iranu, które wyraziło gotowość do współpracy z nowym rządem w Damaszku, w szczególności w kontekście ustanowienia bezpieczeństwa i stabilności wewnętrznej w tym państwie²¹.

W tym miejscu należy podkreślić jeszcze jedną kwestię, czyli zagadnienie finansowania reżimu Asada przez Teheran. W 2020 roku Heshmatollah Falahatpishe, były przewodniczący Komisji Bezpieczeństwa Narodowego i Polityki Zagranicznej w irańskim parlamencie, ujawnił, że Islamska Republika Iranu przeznaczyła blisko 30 miliardów dolarów na utrzymanie Asada przy władzy. Z kolei były deputowany do Madżlesu, Bahram Parsaei, we wpisie na platformie x.com poinformował, że wszystkie wydatki Iranu związane ze wsparciem Syrii nie zostały zatwierdzone przez parlament i zadał pytanie: „Kto teraz spłaci długi, skoro Baszara al-Asada już nie ma u władzy?”²². Sytuacja ta pokazuje, że Islamska Republika Iranu, będąc w wieloletnim kryzysie gospodarczym w związku z sankcjami międzynarodowymi, jest w stanie przeznaczyć ogromne kwoty na utrzymanie przychylnego jej reżimu w innym państwie u władzy, podczas gdy Irańczycy borykają się z coraz większą inflacją, bezrobociem (głównie wśród osób młodych i wykształconych), brakiem szkół, szpitali i zmniejszającym się dostępem do wody, szczególnie w ostatnie Sistan i Beludżystan.

Należy podkreślić, że Ahmad Husajn asz-Szara, który od 29 stycznia 2025 roku pełni funkcję prezydenta Syrii, nie zamyka się na potencjalną współpracę z Islamską Republiką Iranu. Tuż po obaleniu Asada asz-Szara wysłał wiadomość do Teheranu dzięki wsparciu Kataru, w której wezwał Iran do współpracy w oparciu o „wspólne zasady islamskie”. Z kolei w wywiadzie dla telewizji Al Arabiya zwrócił się do Iranu i zachęcił rząd w Teheranie do zmiany polityki, szczególnie w kontekście ingerencji w sprawy wewnętrzne innych państw regionu, podkreślając przy tym, że jego ugrupowanie starało się zapewnić ochronę irańskim ośrodkom w Syrii pomimo udzielanego przez nie Asadaowi wsparcia²³. Niemniej irańska placówka dyplomatyczna w Damaszku podczas ofensywy rebeliantów została zniszczona i splądrowana. Incydent skomentował asz-Szara twierdząc, że nie wszystko w tamtym momencie dało się kontrolować.

²⁰ H. Azizi, *How Iran Lost Syria And Why a Stable Post-Assad Future Will Require Tehran's Involvement*, December 23, 2024, https://www.foreignaffairs.com/syria/how-iran-lost-syria?check_logged_in=1&utm_medium=promo_email&utm_source=lo_flows&utm_campaign=article_link&utm_term=article_email&utm_content=20250331 (03.04.2025).

²¹ A. Parry, C. Moorman, R. Reddy, K. Wells, A. Ganzeveld, N. Carl, *Iran update*, December 8, 2024, <https://understandingwar.org/background/iran-update-december-8-2024> (05.04.2025).

²² A. Soltanzadeh, *How could the fall of Syria's Assad impact Iran?*, December 9, 2024, <https://www.dw.com/en/how-could-the-fall-of-syrias-assad-impact-iran/a-71001933> (01.04.2025).

²³ G. Cafiero, *What Roles Will Russia and Iran Play in Post-Assad Syria?*, January 29, 2025, <https://www.stimson.org/2025/what-roles-will-russia-and-iran-play-in-post-assad-syria/> (03.04.2025).

Obalenie Asada było bolesnym ciosem strategicznym, ale i wizerunkowym dla Teheranu, z którym irański rząd musiał szybko się pogodzić. Behrouz Esbati, jeden z najważniejszych dowódców w Korpusie Strażników Rewolucji Islamskiej, oficjalnie potwierdził na początku stycznia 2025 roku, że upadek Asada to bardzo dotkliwa porażka dla Teheranu, ponadto oskarżył Rosję o pomoc udzieloną Izraelowi w przeprowadzeniu ataków na irańskie ośrodki w Syrii, podczas których zginęli najwyżsi rangą irańscy wojskowi przebywający w Syrii²⁴. Niemniej ważne jest też to, że relacje między Iranem a Syrią same w sobie uległy pewnej zmianie w ostatnich latach. Kluczowym powodem zmian było to, że Asad wykazywał coraz większą chęć pojednania się z innymi państwami arabskimi, co wymagało od niego ograniczenia wpływów Iranu w Syrii. Z drugiej strony, w związku z licznymi atakami sił izraelskich na irańskie ośrodki w Syrii, Iran był zmuszony wycofać część swojego personelu wojskowego²⁵. Ataki Izraela również wpłynęły na to, że sam Iran zaczął postrzegać reżim syryjski jako najsłabsze ogniwo Osi oporu, które nie było w stanie zapewnić bezpieczeństwa irańskim interesom w Syrii. Warte uwagi jest także stanowisko Izraela wobec zmian, jakie zaszły w Syrii.

Zmiana reżimu w Damaszku stworzyła strategiczną przewagę Izraela nad Iranem, niemniej rząd izraelski wskazał, że upadek Asada i zmiany wewnętrzne, jakie czekają Syrię mogą stanowić jeszcze większe zagrożenia dla bezpieczeństwa Izraela niż zagrożenie ze strony Teheranu²⁶. Powoduje to, że zagrożeniem dla bezpieczeństwa Izraela związanym z Syrią nie jest Iran, a rosnąca pozycja Turcji w tym państwie. Wynika to z tego, że Turcja coraz głośniej wyraża swoje ambicje mocarstwowe na Bliskim Wschodzie. Paradoksalnie ta sytuacja jest czynnikiem zbliżającym Izrael i Iran, gdyż oba te państwa odczuwają zagrożenie płynące ze strony Ankary, która nie tylko jest państwem dobrze osadzonym w zachodnim systemie bezpieczeństwa, ale i aktywnie działa na Bliskim Wschodzie i Kaukazie Południowym. W tej sytuacji najlepszym rozwiązaniem byłoby udzielenie wsparcia przez Iran i Izrael podmiotom niepaństwowym, takim jak Kurdowie, Alawici, Druzowie czy nawet Hezbollah. Niemniej, utrata jedyne państwowego członka Osi oporu niesie za sobą poważne skutki dla Iranu, a najpoważniejszą jest znaczne osłabienie już zdewastowanego Hezbollahu. Syria stanowiła przez lata jedyną drogę lądową, jaką Teheran mógł przekazywać pomoc finansową i militarną do Libanu i Hezbollahu. Mając na uwadze nie tylko niechęć nowego syryjskiego rządu do regionalnych partnerów Iranu oraz straty, jakie Hezbollah poniósł podczas wojny z Izraelem, można się spodziewać w najbliższym czasie bardzo poważnego kryzysu wewnątrz organizacji²⁷. Potencjalna utrata Hezbollahu oznacza, że spośród niepaństwowych organizacji militarnych Iran będzie posiadał wsparcie

²⁴ *As dust from Assad's fall settles, new debate emerges in Tehran*, January 16, 2025, <https://amwaj.media/en/media-monitor/as-dust-from-assad-s-fall-settles-new-debate-emerges-in-tehran> (04.04.2025).

²⁵ S. Adar, M. Asseburg, H. Azizi, M. Klein, G. Steinberg, *The Fall of the Assad Regime: Regional and International Power Shifts*, February, 2025, https://www.swp-berlin.org/publications/products/comments/2025C09_Fall_Assad_Regime.pdf, s. 3, (03.04.2025).

²⁶ M. A. Salih, *Unlikely Alliances and Confrontations: Türkiye, Israel, and Iran in post-Assad Syria*, July 17, 2025, <https://newlinesinstitute.org/state-resilience-fragility/unlikely-alliances-and-confrontations-turkiye-israel-and-iran-in-post-assad-syria/> (08.09.2025).

²⁷ M.A. Budiman, op. cit.

wyłącznie w jemeńskich rebeliantach Huti oraz szyickich milicjach w Iraku. Chociaż są oni w stanie przeprowadzać skuteczne ataki na pozycje amerykańskie i izraelskie w regionie, to nie posiadają takich możliwości, jakie posiadał Hezbollah. Ponadto upadek Asada osłabia sam wizerunek Iranu jako lidera Osi oporu, ponieważ może to przyczynić się do tego, że zarówno Hezbollah, jak i szyickie milicje w Iraku i Huti mogą powątpiewać w skuteczność Teheranu w kontekście potencjalnej pomocy, gdyby taka była potrzebna.

Sytuacji nie poprawił także konflikt między Izraelem i Stanami Zjednoczonymi a Islamską Republiką Iranu, który rozpoczął się 13 czerwca 2025 roku i pomimo iż trwał zaledwie kilkanaście dni, przyczynił się do utraty przez Teheran części programu nuklearnego i balistycznego. Po raz pierwszy w historii sporu irańsko-izraelskiego Syria znalazła się na uboczu działań zbrojnych, a ponadto nowy rząd w Damaszku powstrzymał się od jakiegokolwiek komunikatu w sprawie konfliktu zbrojnego. Był to sygnał, że Syria nie posiada już żadnych związków z Teheranem, natomiast pojawiły się doniesienia na temat otwarcia kanałów komunikacji z Izraelem, co dodatkowo uwypukla porażkę Iranu w kontekście sytuacji wewnętrznej w Syrii po obaleniu Asada²⁸.

PODSUMOWANIE

Zmiana władzy w Syrii zmienia cały krajobraz geopolityczny w regionie Bliskiego Wschodu, szczególnie w kontekście polityki Islamskiej Republiki Iranu. Upadek Asada zakończył trwający od 1979 roku sojusz Teheranu z Damaszkiem. Od początku wojny domowej Iran był jednym z kluczowych partnerów reżimu Asada i przyczynił się do tego, że był on w stanie utrzymać swoją władzę w ogarniętym chaosie państwie aż do grudnia 2024 roku. Ukazuje to, że partnerstwo Iranu i Syrii było jednym z najdłuższych i najtrwalszych sojuszy na Bliskim Wschodzie. Zmiana władzy w Syrii stanowiła punkt zwrotny w bliskowschodniej polityce Iranu, ponieważ oprócz nagłej utraty sojusznika bezpośrednim skutkiem sytuacji w Syrii są straty materialne oraz koszty ludzkie, a także wyraźne osłabienie Osi oporu. Nieformalny sojusz nie tylko służy Iranowi do walki zbrojnej, której głównym celem jest osłabienie Izraela, ale i stworzenie tzw. strategicznej głębi, która ma umożliwić Teheranowi realizację strategii odstraszenia potencjalnych agresorów, głównie Izraela i Stanów Zjednoczonych poprzez groźby działań odwetowych w całym regionie. Upadek Syrii Asada jest porażką Islamskiej Republiki Iranu, zarówno pod względem strategicznym, jak i ideologicznym. Co prawda Iran posiada innych sojuszników w regionie: Hezbollah, Huti i szyickie milicje w Iraku, ale ich stanowisko wobec sytuacji w Syrii również jest dalekie od tego, czego oczekiwał Teheran. Wspierany przez Iran Hamas pogratulował Syryjczykom realizacji ich działań zmierzających do wolności i sprawiedliwości, z kolei Hezbollah ogłosił, że upadek reżimu Asada spowodował znaczące straty dla ugrupowania oraz wzbudził obawy o przyszłość relacji syryjsko-izraelskie.

²⁸ S. Kajjo, *Israel-Iran Conflict Underscores the Imperative of Syria's Neutrality*, June 15, 2025, <https://www.meforum.org/israel-iran-conflict-underscores-the-imperative-of-syrias-neutrality> (08.09.2025).

Upadek Asada podważył regionalną pozycję Iranu i uwypuklił ograniczenia i słabości irańskiej strategii bezpieczeństwa. Obecność Iranu w Syrii nie ustąpiła całkowicie, lecz zmieniła swój charakter. Nie jest jasne, jak będą wyglądać przyszłe relacje Iranu i Syrii, ale oba państwa po kilku miesiącach od zmiany władzy w Damaszku nawiązały kontakt, głównie dzięki wsparciu Kataru, co ukazuje pewną elastyczność i pragmatyzm reżimu w Teheranie w stosunku do istniejącej sytuacji. Ponadto sytuacja Iranu po wojnie z Izraelem i Stanami Zjednoczonymi skutkuje tym, że Teheran jest zmuszony do rozważenia swojej roli nie tylko w postasadowskiej Syrii, ale i na całym Bliskim Wschodzie.

BIBLIOGRAFIA

- Adar Sinem, Asseburg Muriel, Azizi Hamidreza, Klein Margarete, Steinberg Guido. 2025. The Fall of the Assad Regime: Regional and International Power Shifts W https://www.swp-berlin.org/publications/products/comments/2025C09_Fall_Assad_Regime.pdf.
- Akbarzadeh Shahram, Conduit Dara. 2016. Charting a New Course? Testing Rouhani's Foreign Policy Agency in the Iran-Syria Relationship. W *Iran in the world: president Rouhani's foreign policy*, 133-154. Basingstoke: Palgrave Macmillan Nowy Jork.
- Al Eed Al-Moussawi Abdul Hamid. 2017. „Iran and the Syrian Crisis”. *Journal of US-China Public Administration* 14: 136-144.
- Ansari Ali, Tabrizi Aniseh Bassiri. 2016. The View From Tehran. W *Understanding Iran's Role in the Syrian Conflict*, 3-11. London: Royal United Services Institute for Defence and Security Studies.
- As dust from Assad's fall settles, new debate emerges in Tehran W <https://amwaj.media/en/media-monitor/as-dust-from-assad-s-fall-settles-new-debate-emerges-in-tehran>.
- Azizi Hamidraza. 2024. How Iran Lost Syria And Why a Stable Post-Assad Future Will Require Tehran's Involvement W https://www.foreignaffairs.com/syria/how-iran-lost-syria?check_logged_in=1&utm_medium=promo_email&utm_source=lo_flows&utm_campaign=article_link&utm_term=article_email&utm_content=20250331.
- Bahlawan Natalia. 2012. „Arabska Wiosna w Syrii i jej reperkusje w regionie Bliskiego Wschodu”. *Krakowskie Studia Międzynarodowe* 1: 155-181.
- Balcerowicz Bolesław, Pronińska Kamila. 2017. „Dynamika i intensywność bliskowschodnich i afrykańskich konfliktów zbrojnych w 2016 roku”. *Rocznik Strategiczny 2016/2017*: 88-100.
- Balcerowicz Bolesław. 2018. „Wojny w Syrii, Iraku, Afganistanie”. *Rocznik Strategiczny 2017/2018*: 116-127.
- Bodansky Yossef. 2016. „The Evolution of Russian, Syrian, and Iranian Actions Against the Jihadist Movements and Turkish-U.S. Responses”. *ISPSW Strategy Series: Focus on Defense and International Security* 394: 1-28.
- Budiman Michael Alexander. 2024. How Syria Fell and What's Next for Iran's Axis of Resistance W Cafiero Giorgio. 2025. What Roles Will Russia and Iran Play in Post-Assad Syria? W <https://www.stimson.org/2025/what-roles-will-russia-and-iran-play-in-post-assad-syria/>.

- Czulda Robert. 2015. „Polityka Iranu - ciągle bez przełomu w relacjach z zachodem”. *Rocznik Strategiczny* 20: 362-378.
- Czulda Robert. 2024. Upadek Syrii czyli bolesny cios dla Iranu W <https://defence24.pl/geopolityka/upadek-syrii-czyli-bolesny-cios-dla-iranu>.
- Domeracki Krzysztof. 2018. Hezbollah i jego wpływ na bezpieczeństwo międzynarodowe. Warszawa: Difin.
- Grzebyk Patrycja. 2014, „Narody Zjednoczone stale spóźnione walczą o efektywność – Rada Bezpieczeństwa w akcji”. *Rocznik Strategiczny* 19: 104-120.
- Iran Case File W <https://rasanah-iiis.org/english/wp-content/uploads/sites/2/2018/11/Iran-Case-File-Oct-2018.pdf>.
- Juneau Thomas. 2020. „Iran’s costly intervention in Syria: A pyrrhic victory”. *Mediterranean Politics* 25: 26-44.
- Kajjo Sirwan. 2025. Israel-Iran Conflict Underscores the Imperative of Syria’s Neutrality, W <https://www.meforum.org/israel-iran-conflict-underscores-the-imperative-of-syrias-neutrality>.
- Khoury, Rami G. 2018. „The implications of the syrian war for new regional orders in the Middle East”. *MENARA Working Papers* 12: 1-18.
- Lakomy Miron. 2018. Wojna domowa w Syrii (2011-). W *Konflikty zbrojne na Bliskim Wschodzie i w Afryce w drugiej dekadzie XXI wieku. Przebieg-uwarunkowania-implikacje*, 13-91. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Lizak Wiesław. 2018. „Bliski Wschód: na drodze do nowego porządku międzynarodowego”, *Rocznik Strategiczny 2017/2018*: 265-280.
- Martofel Adam. 2017. „Zaangażowanie Federacji Rosyjskiej w Syrii, a kwestia kurdyjska (The Russian Federation’s engagement in Syria and the Kurdish issue)”. *Fritillaria Kurdica. Bulletin of Kurdish Studies* 18: 4-32.
- Otłowski Tomasz. 2018. „Co dalej z Syrią?”. *Pulaski Policy Papers* 5: 1-7.
- Parry Andie, Moorman Carolyn, Reddy Ria, Wells Katherine, Ganzeveld Annika, Carl Nick. 2024. Iran update W <https://understandingwar.org/backgrounder/iran-update-december-8-2024>.
- Piskorowski Mateusz. 2014. „Zasoby stron konfliktu syryjskiego i ich dynamika w latach 2011-2013”. W *Fale Tunisami. Kontestacja arabska w latach 2010-2013*, 176-227. Warszawa: Europejskie Centrum Analiz Geopolitycznych.
- Raubo Jacek. 2016. Umieźdzyarodowiony konflikt w Syrii oraz jego implikacje regionalne. W *Stosunki międzynarodowe w regionie Bliskiego Wschodu. Uwarunkowania wewnętrzne i zewnętrzne*, 431-460. Difin.
- Repetowicz Witold. 2024. Kto stoi za eskalacją w Syrii [ANALIZA] W <https://defence24.pl/geopolityka/kto-stoi-za-eskalacja-w-syrii-analiza>.
- Sadjadpour Karim. 2013. „Iran’s Unwavering Support to Assad’s Syria”, *CTC Sentinel* 6: 11-13.
- Salih Mohammed A. 2025. Unlikely Alliances and Confrontations: Türkiye, Israel, and Iran in post-Assad Syria, July 17. W <https://newlinesinstitute.org/state-resilience-fragility/unlikely-alliances-and-confrontations-turkiye-israel-and-iran-in-post-assad-syria/>.
- Sawiński Kornel. 2014. „Konflikt syryjski: od „kontrolowanego chaosu” do „wojny IV generacji””. W *Fale Tunisami. Kontestacja arabska w latach 2010-2013*, 155-176. Warszawa: Europejskie Centrum Analiz Geopolitycznych.

Soltanzadeh Amir. 2024. How could the fall of Syria's Assad impact Iran?
W <https://www.dw.com/en/how-could-the-fall-of-syrias-assad-impact-iran/a-71001933>.
Świech-Szczepańska Monika. 2012, „Polityka regionalna Arabii Saudyjskiej w kontekście
Arabskiej Wiosny”. *Krakowskie Studia Międzynarodowe* 1: 207-221.